Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/konspiracja/99091,Ujawnianie-struktur-Konspiracyjnego-Wojska-Polskiego-wiosna-1947-roku.html

Oddział „Prawdzica”, Radomsko

ARTYKUŁ

Ujawnianie struktur Konspiracyjnego Wojska Polskiego wiosną 1947 roku

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: PAWEŁ WĄS 28.02.2023

Spośród ponad trzech tysięcy osób ujawnionych w trakcie akcji amnestyjnej wiosną 1947 r. na terenie województwa łódzkiego, niemal pięćset było członkami i współpracownikami Konspiracyjnego Wojska Polskiego –

największej antykomunistycznej organizacji zbrojnej działającej w pierwszych latach powojennych w centralnej Polsce.

22 lutego 1947 r., po sfałszowanych wyborach z 19 stycznia, nowo sformowany Sejm uchwalił Ustawę o amnestii. Jak to zaznaczono w propagandowym obwieszczeniu, miała ona umożliwić tym, którzy

> „sprowadzeni na manowce zwalczali ustrój Demokratyczny Polski, zerwanie z ich dotychczasową przestępną działalnością i powrót do normalnego życia i pełni praw obywatelskich”.

Przy urzędach bezpieczeństwa utworzono Państwowe Komisje Amnestyjne, w skład których wchodzili funkcjonariusze UB oraz przedstawiciele Rad Narodowych. Amnestia miała obowiązywać wobec osób, które w terminie dwóch miesięcy (od 25 lutego do 25 kwietnia) ujawnią się przed Komisją, zdając posiadaną broń, sprzęt techniczny, literaturę. Głównym jej celem była likwidacja antykomunistycznego oporu zbrojnego.

Komunistyczny aparat terroru pozyskiwał materiały do późniejszych rozpracowań, represji i aresztowań w szeregach podziemia oraz jego zaplecza: informatorów, łączników, meliniarzy itp. Ujawniający się wypełniali szczegółowe kwestionariusze, choć bardzo często zatajali wiele faktów ze swej działalności. Z akcji amnestyjnej skorzystało ponad 53 tys. osób, do czego należy doliczyć ponad 23 tys. osób przebywających w więzieniach oraz tymczasowo aresztowanych. Łącznie amnestia objęła 76 574 osoby.

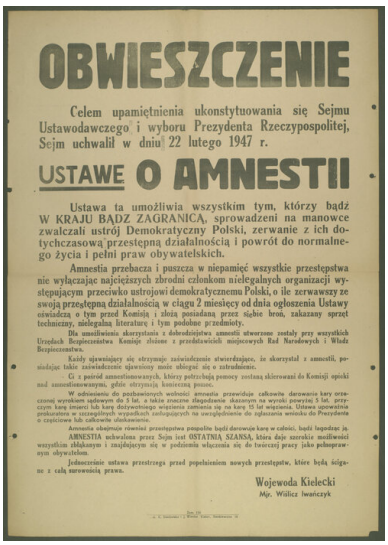

OBWIESZCZENIE

Celem upamiętnienia ukonstytuowania się Sejmu Ustawodawczego i wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm uchwalił w dniu 22 lutego 1947 r.

USTAWĘ O AMNESTII

Ustawa ta umożliwia wszystkim tym, którzy bądź W KRAJU BĄDŹ ZAGRANICĄ, sprowadzeni na manowce zwalczali ustrój Demokratyczny Polski, zerwanie z ich dotychczasową przestępną działalnością i powrót do normalnego życia i pełni praw obywatelskich.

Amnestia przebacza i puszcza w niepamięć wszystkie przestępstwa nie wyłączając najcięższych zbrodni członkom nielegalnych organizacji występującym przeciwko ustrojowi demokratycznemu Polski, o ile zerwawszy ze swoją przestępną działalnością w ciągu 2 miesięcy od dnia ogłoszenia Ustawy oświadczą o tym przed Komisją i złożą posiadaną przez siebie broń, zakazany sprzęt techniczny, nielegalną literaturę i tym podobne przedmioty.

Dla umożliwienia skorzystania z dobrodziejstwa amnestii utworzone zostały przy wszystkich Urzędach Bezpieczeństwa Komisje złożone z przedstawicieli miejscowych Rad Narodowych i Władz Bezpieczeństwa.

Każdy ujawniający się otrzymuje zaświadczenie stwierdzające, że skorzystał z amnestii, posiadając także zaświadczenie ujawniony może ubiegać się o zatrudnienie.

Ci z pośród amnestionowanych, którzy potrzebują pomocy zostaną skierowani do Komisji opieki nad amnestionowanymi, gdzie otrzymają konieczną pomoc.

W odniesieniu do pozbawionych wolności amnestia przewiduje całkowite darowanie kary orzeczonej wyrokiem sądowym do 3 lat, a także znaczne złagodzenie skazanym na wyroki powyżej 5 lat, przyczym karę śmierci lub karę dożywotniego więzienia zamienia się na karę 15 lat więzienia. Ustawa upoważnia prokuratora w szczególnych wypadkach zastępujących na uwzględnienie do zgłaszania wniosku do Prezydenta o częściowe lub całkowite ułaskawienie.

Amnestia obejmuje również przestępstwa popralne bądź darowuje karę w całości, bądź łagodzi ją. AMNESTIA uchwalona przez Sejm jest OSTATNIĄ SZANSĄ, która daje szerokie możliwości wszystkim zbłąkanym i znajdującym się w podziemiu włączenia się do twórczej pracy jako pełnoprawnym obywatelom.

Jednocześnie ustawa przestrzega przed popełnieniem nowych przestępstw, które będą ściągnąć z całą surowością prawa.

Wojewoda Kielecki
Mgr. Wiślicz Iwańczyk

Obwieszczenie o amnestii, 1947

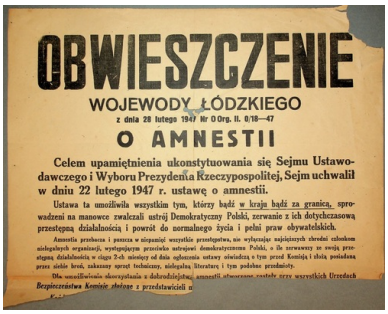

OBWIESZCZENIE

WOJEWODY ŁÓDZKIEGO

z dnia 28 lutego 1947 Nr O Org. II. 0/18—47

O AMNESTII

Celem upamiętnienia ukonstytuowania się Sejmu Ustawodawczego i Wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm uchwalił w dniu 22 lutego 1947 r. ustawę o amnestii.

Ustawa ta umożliwiła wszystkim tym, którzy bądź w kraju bądź za granicą, sprowadzeni na manowce zwalczali ustrój Demokratyczny Polski, zerwanie z ich dotychczasową przestępną działalnością i powrót do normalnego życia i pełni praw obywatelskich.

Amnestia przebacza i puszcza w niepamięć wszystkie przestępstwa, nie wyłączając najcięższych zbrodni członkom niebezpiecznych organizacji, występującym przeciwko ustrojowi demokratycznemu Polski, o ile zerwawszy ze swoją przestępną działalnością w ciągu 2-ch miesięcy od dnia ogłoszenia ustawy zgłoszą się z tym przed Komisją i złożą posiadane przez siebie broń, zakazany sprzęt techniczny, niedozwoloną literaturę i tym podobne przedmioty.

Dla umożliwienia skorzystania z dobrodziejstwa amnestii utworzone zostały przy wszystkich Urzędach Bezpieczeństwa Komisje złożone z przedstawicieli u

---

Fragment obwieszczenia Wojewody Łódzkiego o amnestii

Amnestia w Łódzkiem

Na terenie województwa łódzkiego komisje amnestyjne utworzono przy urzędach bezpieczeństwa w Brzezinach, Końskich, Kutnie, Łęczycy, Łodzi, Łowiczu, Opocznie, Pabianicach, Piotrkowie, Radomsku, Rawie Mazowieckiej, Sieradzu, Skierniewicach, Wieluniu. Celem popularyzacji amnestii, poszczególni starostowie wydali na terenie całego województwa stosowne obwieszczenia. Z inicjatywy Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Łodzi położono duży nacisk na rozpropagowanie akcji amnestyjnej na łamach regionalnej prasy. Dodatkowo przeprowadzono rozmowy z księżmi, w wyniku których większość z nich w swych kazaniach zachęcała członków podziemia do ujawnienia się.

W trakcie trwania amnestii, od 25 lutego do 25 kwietnia 1947 r., na terenie województwa łódzkiego ujawniły się 3103 osoby. Najliczniejszą grupę, 1609 osób, stanowili dezerterzy (z WP, KBW, MO i UB). Wśród ujawnionych 939 członków oddziałów podziemia zbrojnego, aż 491 było żołnierzami Konspiracyjnego Wojska Polskiego.

Oddział „Prawdzica”, Radomsko

Oddział „Prawdzica”, Radomsko

Ujawnianie zwartych oddziałów

Początkowo amnestia nie spotykała się z dużym odzewem. Do dnia 5 marca skorzystało z niej zaledwie 96 osób. Wśród nich, na przełomie lutego i marca ujawnił się w całości kilkuosobowy oddział Stanisława Jaworskiego „Upiora”, zdając posiadaną broń. Spowodowane to było dużą nieufnością ze strony członków podziemia niepodległościowego.

Charakterystycznym tego przykładem były rozmowy prowadzone z Wiesławem Janusiakiem „Prawdzicem”, ocalałym z aresztowań członkiem sztabu II Komendy KWP, dowódcą batalionu liniowego na terenie powiatu radomszczańskiego, szefem żandarmerii polowej. W dniu 28 lutego porozumiał się on telefonicznie z PUBP w Piotrkowie Trybunalskim oświadczając, że jest gotów ujawnić się na terenie jednej z okolicznych wiosek. Z rozkazu zastępcy Szefa WUBP w Łodzi Zdzisława Mroza, Szef Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Piotrkowie odmówił legalizacji „Prawdzica” poza siedzibą komisji amnestyjnej. Janusiak nie dawał za wygraną i skontaktował się z WUBP w Łodzi, gdzie również zgłosił własną koncepcję ujawnienia się. Dopiero po otrzymaniu zapewnienia ze strony mjr. Mroza o całkowitym bezpieczeństwie dla swej grupy w przypadku legalizacji w siedzibie Komisji, „Prawdzic” przystał na warunki.

11 marca Janusiak stawił się w siedzibie PUBP w Radomsku, gdzie zdał posiadaną broń i zapowiedział ujawnienie swego oddziału. Nastąpiło to 15 marca. Funkcjonariusze UB z Radomska, powiadomieni telefonicznie, wysłali po członków KWP samochody ciężarowe, zabierając w drodze powrotnej dużą ilość broni palnej wydobytej z kryjówek. W trakcie ujawnienia liczącego 33 żołnierzy oddziału wykonano dokumentację fotograficzną. W kolejnych dniach legalizowały się kolejne grupy podległe „Prawdzicowi”. Sam Janusiak, nie

ufając komunistom, latem 1947 r. przedostał się na Zachód i osiadł w Birmingham.

Józef Olejniczak „Konrad”

W tym samym czasie, 11 marca, do PUBP w Piotrkowie Trybunalskim przybył dowódca batalionu KWP działającego na terenie powiatu piotrkowskiego, Józef Olejniczak „Konrad”, wraz z czterema członkami swego oddziału, zdając posiadaną broń, oraz zapewniając o szybkim ujawnieniu kolejnych podkomendnych. 15 marca „Konrad” wraz z dwudziestoosobowym oddziałem stawił się ponownie w PUBP w Piotrkowie, zdając duże ilości broni palnej. Zostało to uwiecznione w materiale filmowym, który został wyemitowany w Polskiej Kronice Filmowej nr 13/47. Na potrzeby nagrania, Olejniczak „ujawnił się” ponownie.

25 marca w PUBP w Wieluniu doszło do ujawnienia pierwszej, liczącej 13 ludzi grupy z oddziału KWP Antoniego Pabianiaka „Błyskawicy”, która zdała posiadaną broń. Sześć dni później, 31 marca, zgłosiło się kolejnych dziewięciu żołnierzy, z Antonim Pabianiakiem na czele. Wedle danych aparatu represji był to ostatni znaczący oddział podziemia na terenie województwa łódzkiego.

Podsumowanie

Z liczby niemal pięciuset żołnierzy Konspiracyjnego Wojska Polskiego, większość ujawniała się indywidualnie, bądź w kilkuosobowych grupach. Część z nich, z obawy przed aresztowaniem, wznawiała działalność konspiracyjną, co przypłacili życiem. Stało się tak m.in. w przypadku członków KWP z terenu powiatu piotrkowskiego – Ludwika Danielaka „Bojara” oraz Ryszarda Langa „Krawca”. Oprócz mężczyzn w siedzibach komisji amnestyjnych stawiały się również kobiety: łączniczki, sanitariuszki, właścicielki lokali konspiracyjnych. Wśród ujawnionych była m.in. siostra szefa wywiadu KWP Stanisława Żelanowskiego – Alicja.

Po zakończeniu akcji amnestyjnej, na terenie województwa łódzkiego działała przez pewien czas tzw. III Komenda KWP, na czele której stał Jan Małolepszy „Murat”.

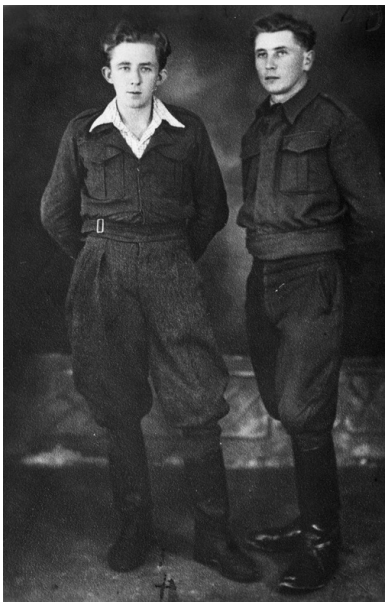

Ryszard Lang i Ludwik Danielak

Alicja Żelanowska

COFNIJ SIĘ